

Francesco ARDOLINO. **La solitud de la paraula. Estudi sobre l'obra narrativa de Jordi Sarsanedas.** Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, 360 p., 16 €

La dimensió pública de Sarsanedas ha eclipsat l'interès de la seva obra literària. Una obra interrompuda, d'aparició dispersa entre els anys cinquanta i noranta, que alterna la prosa amb la poesia i que ha esdevingut una peça representativa –per l'eclecticisme i la transparència estilística que la informen– de la literatura catalana de postguerra.

La bibliografia més recent (sorgida arran d'efemèrides i homenatges) no ha sabut reparar aquest estat d'oblit (el volum *Sobre Jordi Sarsanedas*, del 1997, de qualitat molt desigual, n'és una prova) i ha calgut esperar l'aparició de *La solitud de la paraula* (reelaboració d'una tesi doctoral, 2002), per tenir la primera contribució de síntesi, completa i

rica, a la lectura de la narrativa de l'autor. L'estudi d'Ardolino, per l'abast i la metodologia, és simptomàtic d'una posició d'encreuament, conciliatòria. D'una banda, representa la continuació de la tradició d'estudis endegada –i consolidada de fa anys– per Joaquim Molas, amb anàlisis rigoroses, contextualitzades, dels textos literaris. El paper que hi assumeix l'autor és el de lector: bona part del volum és dedicat a llegir atentament, una per una i segons l'ordre cronològic, les proses de Sarsanedas. El procediment és hàbil, i el lector l'agraeix. Ardolino combina la paràfrasi amb la documentació:

explica les ficcions, hi situa unes reminiscències i contrasta la seva lectura amb la de la crítica en el moment de la seva publicació. De l'altra, enceta una línia d'estudis nova introduint, en un apartat sintètic i parcial, un model de lectura freudiana de base semiològica, desenvolupat per Francesco Orlando. Tenint en

compte l'escàs rendiment de l'aplicació de la psicoanàlisi en els estudis de literatura catalana, la proposta d'Ardolino resulta agosarada (en aquest camp només es compta amb aportacions puntuals de Gabriel Ferrater i Loreto Busquets, i els doctors Francesc Tosquelles i Joaquim Poch), si bé ocupa un espai secundari en el llibre, que té com a objectiu

principal: «establir el sistema de valors que marca les relacions entre les diferents obres narratives de Jordi Sarsanedas» (p. 7-8). L'amenitat, constant en l'escriptura de l'autor, facilita el camí i aproxima la lectura a un públic que no necessàriament ha de ser entès en la matèria.

D'entrada, l'exercici de la lectura és el primer element –d'ordre propedèutic– que crida l'atenció al lector. Ardolino llegeix les narracions i les posa en relació amb una àmplia gamma de recursos metodològics, que inclouen procediments derivats de l'estructuralisme

(la relació entre microestructura i macroestructura), l'anàlisi del discurs (l'ús d'una determinada morfologia pronominal o verbal, p. 58 i 144; el manlleu terminològic de Genette, p. 76), la literatura comparada (el seguiment d'uns temes o motius, p. 57, 99 i 133) i la història de la literatura (s'introdueixen episodis autobiogràfics si condicionen determinades redaccions). L'utilitatge interpretatiu, en tot cas, no és sistemàtic i està determinat bé per les característiques de cada obra bé per la recepció prèvia (de la crítica aplegada, l'autor fa algunes correccions, vegeu les p. 75 i 78). Tot i que la base que dona cohesió a les interpretacions és la paràfrasi, el recurs més emprat com a punt de partida per a enriquir la lectura és l'analogia. L'autor la utilitza d'una manera satisfactòria: posa a prova la memòria del lector i arriba a observacions suggestives, aclaridores (p. 136). En aquest camp (l'analògic) la varietat de recursos és gran: hi trobem insinuacions (p. 252), influències (p. 68), reminiscències (p. 71 i 251), citacions (p. 127), remissions (p. 73) i comparacions (p. 65-66 i 92). En els pocs casos en què Ardolino utilitza exemples sobreinterpretatius, el control es manté i el seu ús no és sistemàtic: no depassa la condició de l'*exemplificatio* (vegeu l'esment a Carner i Comadira, p. 66-67).

Un dels mèrits de l'estudi d'Ardolino és que entén la narrativa de Sarsanedas des d'una perspectiva àmplia, menys restrictiva que l'habitual, ja que admet —a més dels subgèneres usuals (novel·la, *nouvelle* i conte)— la literatura infantil i juvenil. Aquest plantejament es justifica per l'evidència d'una temàtica comuna i per-

met de fer un seguiment continuat de la trajectòria de l'escriptor. Pel que fa a l'estructura, l'estudi és desigual. En fer un cop d'ull a l'índex, allò que més sobta és que gran part del corpus del treball recau en el segon punt («Les obres»), dedicat a la interpretació sincrònica de cada llibre. Les altres parts, en relació amb aquesta, són complementàries. La biografia introductòria («Itinerari biogràfic») queda curta perquè Ardolino la utilitza com a mer trampolí cap a l'estudi de l'obra, sense servir-se d'informació nova ni aprofitar les possibilitats del gènere. És per això que el lector pot creure-la innecessària o, si més no, ja sabuda., encara que serveixi de *summa* funcional de tot allò amb què la imatge de Sarsanedas s'identifica. La lectura subsegüent, contextualitzadora de les obres, posa en evidència determinats malentesos i obllits de la crítica, alguns dels quals, segons Ardolino, s'han degut a la interferència deperquè aquesta comprensió s'ha vist interferida, en part, per la dimensió social que havia estat atribuïda a l'escriptor. En oposició a això, Ardolino considera que l'actitud del Sarsanedas-narrador és la d'un «nihilista humanitari» que no s'implica en els problemes socials que testimonia i que més aviat hi participa des d'una posició «desarrelada», sense intervenir-hi. I ofereix com a base d'aquesta afirmació, entre d'altres, la mirada distant i solitària de les proses més punyents de *Mites* («El mite d'una gosseta entre d'altres coses») i «El mite del dispensari») i l'actitud imparcial del narrador de les novel·les *Una noia a la sorra* i *El martell*. Aquesta última novel·la és la més reivindicada

per Ardolino, que la compara, per l'ús desestructurat dels mecanismes narratius, amb *Ronda naval sota la boira*, de Pere Calders, també redactada els anys cinquanta. En l'apartat següent («Un model de lectura per a la narrativa de Jordi Sarsanedas»), el model freudià d'interpretació literària estableix cinc nivells en funció del grau de presència de cinc temes (inconsciència-consciència-acceptació-propugnació-autorització) que marquen una jerarquia entre la realitat i la ficció. La darrera part del llibre («Retorn a l'autor») fa balanç de la trajectòria de l'escriptor a partir de dos punts: a) idees estètiques (p. 333 i 335), b) circumstàncies històriques i culturals (amb la referència a l'estudi de Joan Samsó: *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública (1939-1951)*, 1994). Aquest darrer capítol, pertanyent al domini de la història de la cultura, destaca per dues aportacions: a) situa l'autor en la dialèctica de dos dels corrents més influents del segle XX: l'existencialisme (p. 336) i el realisme històric (p. 338-340), i b) desfà la imatge de l'escriptor «solitari solidari», formulada (amb èxit) per Àlex Broch (vegeu el «Pròleg» a Jordi Sarsanedas, *Fins a un cert punt: poesia 1945-1989*, 1989, p. 12).

A tall de cloenda, trestres idees. La primera parteix de l'interès (al·ludit en el llibre) que pot tenir l'anàlisi de les reflexions de Sarsanedas sobre la plàstica, que compta amb un material-base important: el recull *Paraules per a unes imatges* (2004), els textos teòrics d'*Ariel* (1947-1950) i les conferències pronunciades a l'Institut Francès i al grup Miramar durant els anys quaranta(ja des

de l'inici: cal recordar la seva participació en el Grup dels Vuit). La segona paraesment en una llacuna: la manca d'una correlació directa entre l'anàlisi de la prosa i de la poesia. Atesa la dimensió formalment lírica d'algunes proses sarsanedasianes (a *Mites* i al conte «El caçador obac» d'*Un diumenge a Clarena*, per exemple) i (atesa) la insistència amb què alguns crítics (Triadú sobretot) han remarcat aquesta estreta vinculació, potser caldria estudiar-la, amb via oberta a definir i fer precisos, per exemple, els límits formals de la prosa poètica. I la tercera està relacionada amb l'ús de la crítica psicoanalítica. Com ja hem vist, l'aplicació del model freudià d'Orlando va bé a Ardolino a l'hora d'aclarir teòricament la dependència de la realitat envers la ficció i la tercera va en relació amb l'ús de la crítica psicoanalítica. Com ja hem vist, l'aplicació del model freudià d'Orlando va bé a Ardolino a l'hora d'aclarir teòricament la dependència de la realitat envers la ficció. L'ús que en fa és vàlid, però potser (i ara expressaré una opinió personal) parteix d'una casuística constrenyidora, que troba solucions a partir d'una tautologia simplicadora. Potser caldria tenir en compte altres dimensions d'aquest corrent crític que no s'orientin tant cap a prouja classificatòria i parteixin de plantejaments més radicals (i em ve al cap una aportació recent, interessant, de Marta Marin-Dòmine *Traduir el desig*, Vic, Eumo, 2004, que paral·lelitzava la concepció del llenguatge de la psicoanàlisi amb la de la traducció). L'ús que en fa és vàlid, però potser parteix d'una casuística constrenyidora, que troba

solucions a partir d'una tautologia. Potser caldria tenir en compte altres dimensions d'aquest corrent crític que no s'orientin tant cap a la pruija classificatòria i parteixin de plantejaments més radicals (és interessant, en aquest sentit, una aportació recent de Marta Marín-Dòmine: *Traduir el desig*, 2004). Com a nota conclusiva, corroboro l'interès del llibre. Ardolino emprèn una anàlisi modèlica dels textos literaris, s'atreveix a prendre distància del Sarsanedas institucionalitzat que ja coneixíem, i contri-

bueix a esclarir una parcel·la dels estudis de la literatura de postguerra, bo i resituant l'interès del lector al lloc que li pertoca: les obres literàries.

Maria Dasca Batalla
Universitat de Barcelona

T'OFERIM 3 NÚMEROS DE FRANC

T'HO POSEM FÀCIL. Només ens ho has de dir:

- per telèfon al 93 488 34 82
- per correu electrònic a lavenc@lavenc.com indicant la referència EM05

I REBRÀS A CASA, SENSE CÀRREC NI COMPROMÍS, ELS TRES PRÒXIMS NÚMEROS

Si després et vols subscriure

obtindràs fins al **60%** DE DESCOMPTE SOBRE EL PREU DE VENDA

L'AVENÇ

Consell de Cent, 278 1r 2a
 08007 BARCELONA
 T: 93 488 34 82 / Fax: 93 487 47 76
 e-mail: lavenc@lavenc.com
www.lavenc.com

PROMOCIÓ VÀLIDA FINS AL 30 DE JUNY